

ספר

שפת אמת

ויקרא

מאת

כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו קדוש ישראל ותפארתו
רשכבה"ג מרן יהודא אריה ליב זצוקלה"ה
מגורד יע"א. אשר השאיר אחריו ברכה כתוב בעצם כתב ידו
הקדושה. וזה יצא ראשונה חידושי תורה על כל שבתות
השנה והמועדים.

יוצא לאור

בהוצאה חדשה

בכתב מדובע

עם

פתיחת ראשי תיבות, מקורות ומפתחות.

ע"י

המכון התורני ישיבת אור-עציון

פרשת ויקרא

[תרל"א]

ובמדרש⁵ תלמיד חכם שאין בו דעת
 נבילה טובה ממנו שגם משה
 רבינו ע"ה לא נכנס עד שקרא לו כו'. פירוש
 כנ"ל כי מי יכול לגשת לעשות רצון ה'
 יתברך רק על ידי כח המצוה שקדשנו
 במצותיו וצונו. וכן פירש א"ז מו"ר
 זצלה"ה⁶ כי המצוה נותנת כח שנוכל
 לעשותה. והוא כנ"ל שכל אדם הוא שליח
 רק על ידי שבכל מעשיו זוכר השליחות וזה
 נקרא דעת כי החכמה בפני עצמה גם כן
 נקראת חכמה והתיישבות החכמה והבינה
 באדם נקרא דעת שיודע ודבוק בזאת
 החכמה והוא ידיעה פנימיות שבכל מעשה
 ומחשבה גדול וקטן דבוק בפנימיות חיות ה'
 יתברך כח הפועל כנ"ל. ומשה רבינו ע"ה
 שהיה כלל הדעת של בני ישראל⁷ נאמר
 (ויקרא א, א) ויקרא כו' שהיה מיוחד תמיד אל
 הקריאה:

אדם כי יקריב מכם (ויקרא א, ב). הפשוט
 ליתן מפנימיות כחו ורצונו לה'
 יתברך. בטל רצונך כו'.⁸ והוא בחינת קרבן.
 לקרב כל המעשים לה' יתברך. וכתוב מכם
 כמו שכתב א"ז ז"ל פירוש המשנה⁹ אם
 אין אני לי כו' ע"ש פרשת תשא¹⁰ ודברי פי
 חכם חן. וזהו שכתבנו שהגם שכל אחד יתן
 ענין שלו יהיה על ידי הכנסת עצמו בתוך
 כלל ישראל:

במדרש¹ ברכו ה' מלאכיו (תהלים קג, ב)
 תחתונים שאינם יכולין לעמוד
 בתפקידיו כתיב מלאכיו כו'. כי באמת כל
 איש ישראל שנשתלח בעולם לעשות רצון
 אבינו שבשמים נקרא שליח ומלאך. אך כי
 המלאך אין לו שום דבר רק השליחות.
 ולכך נקראים² עומדים בלי השתנות
 מבחינת שליח ומלאך כנ"ל וכשאדם שומר
 עצמו שלא להיות שום מעשה בלי קיום
 רצונו יתברך שהרי ענין זה נמצא גם בתוך
 כל מעשה שיש בו ניצוץ קדוש והוא כח
 הפועל בנפעל וצריך להיות כל מעשה
 האדם רק כדי להיות נעשה רצון ומבוקש ה'
 יתברך. ואז נקרא באמת מלאך שהרי מוצא
 לעצמו בכל מעשה שליחות וקיום רצונו
 יתברך. וזהו (שם) עושי דברו שעושי הדיבור
 על ידי הכנה בכל מעשה להיות רק לרצונו
 זוכין לשמוע בכל מעשה ממש מה שרצונו
 יתברך בזה גופיה. וזהו (שם) גבורי כח
 שעיקר אחיותם בכח שבכל דבר שהוא
 הפנימיות והוא רצונו יתברך המחיה כל
 כנ"ל. וזהו שאמר (ויקרא א, א) ויקרא אל משה
 הפירוש שכן היה בחינת משה רבינו ע"ה
 שהיה מוכן תמיד לנבואה³ והיה שומע
 תמיד קול הקריאה⁴ כמו מלאך שעוסק
 תמיד בשליחותו יתברך שאין לו דבר אחר
 בעולם כנ"ל:

⁶ עיין תצוה תרל"א ד"ה 'במדרש וכי לאורה; שמיני תרל"ו
 ד"ה 'בשם אמו"ז; ע"ע רמזים צופים, תנא דבי אליהו זוטא
 טז, אות יג.

⁷ עיין זוהר ח"ב, רכא ע"א; עץ חיים, שער הארת המוחין,
 פ"א; שער הפסוקים שמות, ד"ה זעתי נבאר ענין גאולתם.

⁸ אבות פ"ב מ"ד.

⁹ אבות פ"א מ"ד.

¹⁰ "הנה כל איש ישראל צריך לתקן ענין מיוחד שנברא
 עליו בפרט ואין אחר יכול לתקנו, וזהו אם אין אני לי מי לי,
 ואעפ"כ אין נחשב מעשה יחיד רק שנעשה מכל ישראל כלל
 מכל הפרטים, וזהו וכשאני לעצמי מה אני" (ספר הזכות כי
 תשא ד"ה ר'אש בני ישראל).

¹ 'ויקרא אל משה רבי תנחום בר חנילאי פתח 'ברכו ה'
 מלאכיו גבורי כח עושי דברו וגו' במה הכתוב מדבר אם
 בעליונים הכתוב מדבר והלא כבר נאמר 'ברכו ה' כל צבאיו'
 הא אינו מדבר אלא בתחתונים עליונים ע"י שהן יכולין
 לעמוד בתפקידיו של הקדוש ב"ה נאמרו 'ברכו ה' כל צבאיו'
 אבל תחתונים ע"י שאינן יכולין לעמוד בתפקידיו של הקב"ה
 לכך נאמר 'ברכו ה' מלאכיו ולא כל מלאכיו' (ויקרא א, א).

² זכריה ג, ז; זוהר ח"ג, רס ע"א; ע"ע שמור"ר מג, ד.

³ ספרי בהעלותך, טז; רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ו ה"ו;
 תנחומא צו, יג.

⁴ עיין במ"ר יד, כא.

⁵ ויק"ר א, טו.

ג. להיות כל האדם משועבד לה' יתברך. וזה עקידת יצחק. ורק שהיה במעשה גם כן שצוה ה' יתברך להקריב במעשה ממש בהמה ועוף. והנה בשבת אין מקריבין קרבן יחיד¹⁴. ויש לומר גם כן כי בשבת אין צורך לבחינת המעשה שבשבת נאסר כל המלאכות ולכך הרצון בלבד להיות מוסר נפשו לה' יתברך הוא הקרבן. רק בחול הענין על ידי עשייה להיות נמשך ההארה גם במעשה. לכך צריך קרבן במעשה גם כן כנ"ל:

[תרל"ב]

יקריב אותו לרצונו (ויקרא א, ג) מלמד שכופין אותו כו'. פירוש מי שרוצה על כל פנים להיות תחת עול מלכותו יתברך. יכול לפעול גם כן שיכופו אותו מן השמים גם כן אם רוצה בזה. כי הכל לפי רצון האדם:

[תרל"ה]

ברש"י אדם (ויקרא א, ה) למה נאמר. מה אדם לא הקריב מן הגזל כו'. כי האדם מקריב נפש בהמה ומתכפר לו. ומה טעם יהיה מכופר בנפש הבהמה. רק מצד שהאדם ממשיך חיות לכל הבעלי חיים שהוא למעלה מהם כמאמר (תהלים ה, ז) כל שתה תחת רגליו. ובוודאי אדם הראשון הוא המדבר ומשפיע חיות לבעלי חיים כסדר דומם צומח חי מדבר. וכן בכלל כל דור ודור. אבל האדם הפרטי אם אינו במדריות מדבר כמו שמצינו² יתוש קדמך

אא"ן מו"ר זצלה"ה הגיד בשם הרב ז"ל מפרשיסחא על מה שכתוב¹¹ אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו כו'. והקשה בט"ז סימן א'¹² אי גם המרבה מכוון לשם שמים טפי עדיף. ותירץ הוא ז"ל למשל ב' סוחרים שנסעו לדרך אחד. והא' בא מיד. והב' היו לו סיבות ומניעות עד שלזמן רב בא גם כן ושאלוהו מה זה שלא באת עד עתה והשיב מאחר שבאתי גם כן מה שהיה היה. עד כאן דבריו ולא פירש יותר. ונראה פירושו שפירש ובלבד שיכוון לבו שסוף ותכלית מעשיו יהיה שיהיה מכוון לה' יתברך כראוי בין שבא לו זה על ידי עבודה מעט. או על ידי יגיעות הרבה. רק שיועילו מעשיו לכוון לבו לשמים. והדברים נכונים מאוד. שהרי גם כאן נאמר זה על הקרבן מנחה שמאחר שנתקרב קרבנו לה' יתברך וזה תכלית המכוון וסוף דבר. אם כן אין נפקא מינה בין שהיה מרבה וממעט. כי סוף הכל אחד שיתקרב לה' יתברך. וזה עצמו פירוש יכוון לבו כענין הקרבן להיות נמשך אחר השורש והוא חיותו יתברך שניתן בכל דבר:

אא"ן מו"ר זצ"ל הגיד פירוש המדרש¹³ צפונה לפני ה' כו' (ויקרא א, יא) זוכר עקידת יצחק. כי עיקר הקרבן היה הרצון למסור נפשו לה' יתברך. וזה ההסתר שהיה בהקרבן. ונקרא צפונה. וזה יוכל להיות גם עתה. ופירוש צפונה לפני ה' להיות מקום הצפון שבאדם לה' יתברך ולא בגילוי על המצח עד כאן דבריו ז"ל. ובוודאי כי זה עיקר בחינת הקרבן כי יקריב מכם (ויקרא א,

¹¹ מנחות קי ע"א; ע"ע מנחות פ"ג מ"א.

¹² ט"ז אור"ח א, ג.

¹³ "וישחט את בן הבקר וגו'" ובאיל הוא אומר 'צפונה לפני ה'" אמרו בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו התקין הקב"ה ב' כבשים אחד של שהרית ואחד של ערבית וכל כך למה שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד על גבי המזבח וקורין את המקרא הזה 'צפונה לפני ה'" זוכר הקב"ה עקידת יצחק מעידי עלי את השמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל

בין איש בין אשה בין עבד בין אמה קורין את המקרא הזה 'צפונה לפני ה'" זוכר הקב"ה עקידת יצחק שנאמר 'צפונה לפני ה'" (ויק"ר ב, יא).

¹⁴ תמורה פ"ב מ"א.

¹ ר"ה ו ע"א.

¹ "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו מן הגזל" (רש"י ויקרא א, ב ד"ה 'אדם').

² סנהדרין לח ע"א; ויק"ר יד, א.

מעלתם זכו לקבל מאמרי ה' יתברך על ידי משה רבינו ע"ה. וזה היה כל תיקונם אחר כך לאשר אמרו זה לשם שמים כמו שכתוב (דברים ה, כה) הטיבו אשר דברו כו':

במשנה⁹ נאמר בבהמה ריח ניהוח ובעוף ריח ניהוח ובמנחה ריח ניהוח

לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים. בט"ז¹⁰ הקשה ממה נפשך אי גם המרבה כוונתו לשמים אם כן המרבה עדיף ע"ש שמיישב בטוב טעם ודעת. אף על פי כן נראה דקושיא מעיקרא ליתא. כי באמת אין הפרש בין מרבה לממעיט אף אם שניהם מתכוונים לטוב. כי בעבודת הבורא אין נפקא מינה בריבוי רק בהתעוררות רצון אמת בלב. ואדרבא מי שאינו יכול לעשות הרבה ומכוון בהמעט אפשר חשוב יותר. ובאמת נראה הפירוש מרבה וממעיט בענין ימי הטובה וימי הרעה כי התרבות המעשים טובים בעת פתיחות לב האדם. והתמעטות המעשים בימי הרעה שניהם בקנה אחד עולים. והוא כענין שאמרו **בשם הרב מלובלין הקדוש ז"ל** לפרש הגמרא¹¹ משנכנס אדר מרבין בשמחה ואב ממעטין בשמחה. ופירש להרבות צד הקדושה ולמעט צד הטומאה. וכן נפרש כאן. וגם דברים אלו נכללין בדברי הט"ז ע"ש באורח חיים סימן א'¹⁰:

[תרל"ז]

במדרש¹ ברכו ה' מלאכיו כו' (תהלים קג, ב). תחתונים שאינם יכולים לעמוד בתפקידיו נאמר מלאכיו ולא כל מלאכיו כו'. מכל מקום נקראו כולם מלאכיו על ידי שמתבטלין להצדיקים שהם דומין

אם כן נקרא גזילה מה שמביא נפש בעל חי להתכפר בו. רק העצה לבטל עצמו לכלל ישראל כמו שכתוב (ויקרא א, ב) כי יקריב מכם כו':

[תרל"ו]

במדרש¹ ברכו ה' מלאכיו כו' (תהלים קג, ב). תחתונים שאינם יכולין לעמוד כו'. קשה דאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו². אך הפירוש שאינם יכולין לעמוד בתפקידיו כי בוודאי יש בכל איש ישראל נקודה מיוחדת לה' יתברך אשר הוא בחינת מלאך ממש. אך אינו יכול לעמוד במדרגה זו תמיד רק לעתים כמאמר³ אין לך אדם שאין לו שעה. והמלאך הוא בכללו תמיד כן. אכן מכלל ישראל נתוסף כח לצדיקי הדור להיותם ממש כמלאכים כמו שכתוב⁴ דומה למלאך ה' צבאות. והנה בני ישראל הקדימו נעשה לנשמע כמלאכי השרת כמו שכתבו חז"ל⁵ מי גילה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשין בו כו' ואחר כך אבדו נעשה⁶. ומשה רבינו ע"ה לא היה בכלל החטא ולכן נשאר בו הקדמה זו. ולכן נתקיים בו לשמוע בקול דברו (שם) כמו שכתוב (ויקרא א, א) ויקרא לשון שמלאכי השרת משתמשין בו כמו שכתב רש"י ז"ל⁷. והוא התגלות עיקר חיות הפנימיות כמו שכתוב (בראשית א, ה) ויקרא לאור יום ואמרו חז"ל⁸ קריא רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא כו'. והוא התדבקות הנברא בהבורא. וכן התדבקות הנבראים זה לזה להתבטל ביחד לבוראם יתברך שמו. והנה בני ישראל באומרם (שמות כ, טז) דבר אתה עמנו ונשמעה כו' לאשר נתנו כחם למשה רבינו ע"ה לכן בעת שניטל מהם

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² ע"ז ג ע"א.

³ אבות פ"ד מ"ג.

⁴ "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו" (חגיגה טו ע"ב).

⁵ שבת פח ע"א.

⁶ שמו"ר כו, ט.

⁷ ויקרא א, א ד"ה ויקרא'.

⁸ פסחים ב ע"א.

⁹ מנחות קי ע"א; ע"ע מנחות פ"ג מ"א.

¹⁰ ט"ז או"ח א, ג.

¹¹ תענית כט ע"א.

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

במעשה המצוה. וזהו שכתוב⁶ שבכל דבר כתב כאשר צוה כו' על ידי זה פעל שנתקיים בפועל הקדושה במשכן ממקום גבוה מאוד עד שלא יכול לבוא כו'. ועל ידי זה היה שכרו שקרא אליו שעל ידי שביטל עצמו כך היא המדה שיתעלה עד שם כנ"ל. אמנם באמת אינו יכול לעשות זה רק מי שהוא מתוקן בשלימות וממילא אין לו נגיעה ויכול לעשות השליחות בשלימות כנ"ל. ומשה רבינו ע"ה לא היה בכלל חטא העגל לכן נשאר מתוקן כמו קודם החטא כמלאך. ואיתא⁷ כי בשבת קודש מחזיר משה רבינו ע"ה לבני ישראל הכתרים של הקדמת נעשה כו'. לכן בני ישראל בשבת קודש הם מתוקנים ויכולין גם כן לקיים המצות בשבת לשמו יתברך בלבד:

בפסוק (ויקרא ה, א) ונפש כי תחטא כו' והוא עד כו' במדרש⁸ מפרש על בני ישראל שכל אחד מושבע מהר סיני וזה ושמעה קול אלה והוא עד כמו שכתוב (ישעיה מג, יב) אתם עדי. או ראה (ויקרא ה, א) אתה הראת (דברים ד, לה). או ידע (ויקרא ה, א) וידעת היום כו' (דברים ד, לט). פירוש שבני ישראל נשלחו בעולם הזה לברר מלכותו יתברך ויש לכל אחד מישראל השגה וידיעה בנקודת הלב להכיר כבוד מלכותו יתברך וצריך למשוך הכל אחר זאת הידיעה. וזה אם לא יגיד (ויקרא ה, א) הגדה לשון המשכה. כי תחטא יש לפרש ששליחת הנפש בעולם הזה הוא חסרון בגוף הנפש אך התיקון על ידי בירור כבודו יתברך בעולם וזהו שאומר הפסוק שזה תיקון

במעשיהם גם כן למלאכים. וענין ההפרש בין מלאכי עליונים לבני ישראל שנקראו גם כן מלאכיו. כי המלאך הוא מתוקן בלי חסרון ואין צריך לבוא אל השלימות על ידי השליחות ועושה השליחות רק לקיים רצון הבורא. אבל תחתונים ניתן להם המצות אשר על ידי זה הם מתוקנים. אמנם וודאי כמו שהיה הבריאה באדם הראשון היה כמו המלאך כו'. וכן היה בשעת הקדמת נעשה לנשמע שכתוב (שם) עושי דברו לשמוע כו'. פירוש שהעשיה שהוא התיקון² הוא בשלימות קודם השמיעה. ממילא השליחות רק לעשות רצונו יתברך בלי נגיעות עצמיות. וזהו שכתוב³ קדמה קריאה כו' שקריאת משה משה הוא הסימן שהוא בשלימות הגמור⁴. וזה יש לומר בספרי⁵ משה משה הוא קודם שנדבר הוא אחר שנדבר כו'. פירוש הפשוט שלא בא לידי גבהות. אבל יש לומר כמו שכתבנו שהיה ניתקן קודם הדיבור כמו אחר כך:

ובמדרש⁶ משל כו' בכל מקום כתב שמו של מלך כאשר צוה ה' את משה כו' אני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנס כו' ע"ש. דכתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא כו'. נמצא שפעל משה רבינו ע"ה בהקמת המשכן המשכת מדריגה שלמעלה מכחו והשגתו עד שלא יכול לבוא כו'. והוא סימן נפלא מי שאין לו נגיעה כלל ועושה רק רצון הבורא וחפץ בזה שיהיה נעשה כרצונו יתברך במה שאין שולט שם השגת האדם וכפי כוונת העושה המצוה כך מתעורר המצוה. וזה הכח נרשם

² עיני רש"י בראשית יח, ח ד"ה 'אשר עשה'.

³ "לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה" (רש"י ויקרא א, א ד"ה 'ויקרא אל משה', עפ"י ספרא ויקרא א, א).

⁴ שמו"ר ב, ו; ספרא ויקרא א, א.

⁵ ספרא ויקרא א, א.

⁶ "ויקרא אל משה" מה כתיב למעלה מזה ענין פ' משכן 'כאשר צוה ה' את משה' משל למלך שצוה את עבדו וא"ל בנה לי פלטין על כל דבר ודבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך והיה בונה כתיבים וכותב עליהן שמו של מלך, היה מעמיד עמודים וכותב עליהן שמו של מלך, היה מקרה בקורות והיה כותב עליהן שמו של מלך, לימים נבנס המלך

לתוך פלטין על כל דבר ודבר שהיה מביט היה מוצא שמו כותב עליו. אמר כל הכבוד הזה עשה לי עבדי ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנס לפני ולפנים, כך בשעה שאמר לו הקב"ה למשה עשה לי משכן על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו 'כאשר צוה ה' את משה', אמר הקב"ה כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנס לפני ולפנים לכך נאמר 'ויקרא אל משה' (ויק"ר א, ז).

⁷ שער הכוונות, ענין מזמור שיר ליום השבת, ד"ה 'והנה בכל ע"ש'.

⁸ ויק"ר ו, ה.

משה שני שצריך זירו כנ"ל:

עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהלים קג, כ) שהקדימו נעשה לנשמע כו'.⁴ ביאור הענין על פי פשוטו כמו שאמרו חכמים⁵ למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע שבתחלה יקבל עליו עול מלכות שמים אחר כך עול מצות. וכל אשר דיבר ה' נעשה (שמות יט, ח) הוא קבלת מלכותו עושי דברו בכלל. אחר כך זוכין לשמוע בקול דברו הם המצות דכתיב (דברים יא, יג) אם שמוע תשמעו אל מצותי. מכלל שיש קול דבר ה' בכל מצוה. כמו שאמרו חכמים⁶ שכל אבר מבקש מאדם קיים המצוה התלויה בי כו'. ובכל קיום מצוה נקרא גם כן קבלת מלכותו. וזוכין אחר כך לשמוע יותר. וכך צריך להיות עושי דברו כדי לשמוע ביותר ולא להיפטר בעצמו רק לעשות תמיד לשמוע יותר ולעשות יותר בכל עת. וזה באמת ההפרש בענין התחוננים שכל כחם על ידי הביטול למלכות שמים ומי שיש לו כח לעמוד בהיכל המלך כמשה שלא נפל מהתרוממות הנ"ל. אבל בני ישראל אמרו (שם ה, כב) אם יוספים אנחנו כו'. כמו שכתוב במדרש⁷ הרימותי בחור מעם כו' (תהלים פט, כ):

[תרל"ט]

במדרש¹ ברכו ה' מלאכיו (תהלים קג, כ) ולא כל מלאכיו תחתונים שאינם יכולים לעמוד בתפקידיו כו'. פירוש גם הצדיקים שנקראו מלאכים אף על פי כן אין יכולים לומר בהם כל מלאכיו. כי יש בהם חלק גשמי גם כן ויצר הרע. רק לעתים מתקדשים כמלאכים. אכן וודאי

הנפש בעולם. אך יש לומר עוד שקאי אחר החטא ממש שאין צדיק בארץ כו' (קהלת ז, כ). ולמה כן. שעל ידי החטא אם יתחזק לשוב לה' יתברך יוכל לתקן יותר ולהמשיך כל המעשים אחר הבורא יתברך. וזהו שכתוב כי תחטא ואף על פי כן יש בו הידיעה כו' שהיא נפש הישראלי אם לא יגיד כו' שזה תיקון החטא כנ"ל:

[תרל"ח]

בעה"י פרשת ויקרא. שבת זכור. ואיני זוכר כראוי:
במדרש¹ ברכו ה' מלאכיו (תהלים קג, כ). לא כל מלאכיו. תחתונים על ידי שאינם יכולין לעמוד בתפקידיו של הקב"ה כו'. ויש להקשות דאלו הצדיקים ונביאים שנקראו מלאכיו נראה שהם קדושי עליון ומדוע לא נאמר כל מלאכיו. אבל נראה הפירוש שגם באותן הנבחרים מדייק המדרש שנקראו מלאכיו ולא כל מלאכיו. הגם שאמת שנשמת הצדיק גבוה מהמלאך אבל היא מתלבשת בכמה צמצומים שונים. וזהו שכתוב שאינם יכולין לעמוד בתפקידיו. כי עמידה היא בכל הקומה מראש עד סוף דמות העומד. וזה רק בעליונים שהם נבדלו מהגשמיות. אבל תחתונים על כרחך יש להם אחיזה בגשמיות. אכן הנביאים יש להם התרוממות וביטול הגשמיות לעתים הן רב הן מעט ואז נקראים מלאכיו. ולכן נקראו (שם) גבורי כח שיש להם כח לגבור נגד לבוש הגשמי ולהתעלות לבחינת עליונים. ולכן קדמה קריאה משה משה הוא התחברות נשמתו בהשורש² לשון חיבה לשון זירו כן הוא בתורת כהנים³. לשון חיבה הוא על משה הראשון שהוא השורש. לשון זירו הוא על

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² זוהר ח"א, נט ע"ב - תוספתא.

³ ספרא ויקרא א, א.

⁴ שבת פח ע"א.

⁵ ברכות פ"ב מ"ב.

⁶ פסיקתא דרב כהנא יב, ד"ה ר' יודה; תנחומא כי תצא,

ב; ילקו"ש ח"ב, תתקלז.

⁷ "אמר רבי תנחום בר חינאלי בנהוג שבעולם משוי שקשה

לאחד נוח לשנים קשה לשנים נוח לד' או שמא משוי שקשה לס' ריבוי נוח לא' כל ישראל עומדין לפני הר סיני ואומרים 'אם יוספים אנחנו לשמוע' ומשה שומע קול הדיבור עצמו וזיה תדע לך שהוא כן שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה שנאמר ויקרא אל משה' הרימותי בחור מעם' לולי משה בחירי" (ויק"ר א, ד).

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

דברו תיקון העשיה. והוא מלכות שמים להנהיג כל המעשים אחר רצונו יתברך. כמו שכתוב (שם יט, ח) אשר דבר ה' נעשה היינו הנהגת הבורא יתברך שיהיו נמשכין אחר הנהגתו. כענין דבר אחד לדור⁴. שהנהגה נקראת דבר. לכן אשר דבר כו' ראשי תיבות שם אדנות. ועל ידי זה זוכין אחר כך לפנימיות שבמעשה. וזהו שכתוב (תהלים קג, ב) לשמוע בקול דברו. ומשה רבינו ע"ה הקים המשכן היינו תיקון העשיה עד שורשו. חיבור דיבור וקול. וזהו שכתוב ויקרא כו' והוא מה שכתבנו לעיל בפרשת ויקהל⁵ בפירוש והותר (שמות לו, ז) שאחר תיקון השלימות חל עליו שם שמים ושורה ברכה מהמשכות אור שלמעלה מהטבע. וכן מה שכתוב בחנוכת המזבח ויקריבו נשיאי ישראל (במדבר ז, ב). שאחר גמר המשכן נתרוממו נפשות בני ישראל מכל שכן הנשיאים וראשי בני ישראל. וכמו כן יש מזה בכל חודש ניסן שהוא ראש השנה למלכי ישראל⁶ שצריכין ראשי בני ישראל להרגיש התרוממות הדעת בימים הללו. הם העומדים על הפקודים (במדבר ז, ב). פקודים הם הפרטים. וכח הראשים בא על ידי הפרטים. כלל הצריך לפרט⁷. וכן במדרש⁸ הרימותי בחור מעם (תהלים פט, ב). עם כל זה כתיב מעם. כי גם התרוממות משה רבינו ע"ה היה בכח כללות ישראל⁹. וזהו שכתב רש"י¹⁰ דברי כבושין כו'. כי בני ישראל היה להם קצת שפלות שלא זכו לעמוד במדריגתם. והשיב ה' יתברך להם כי התרוממת¹¹ משה רבינו ע"ה הוא בעד כללות ישראל:

זאת הוא אחר החטא. אבל משה רבינו ע"ה שנשאר במעלה ראשונה שהיו בני ישראל קודם החטא² כמו שכתוב (שמות לב, טז) חירות כו'. לכן הוא מלאך ממש³. ואמר עוד (תהלים קג, ב) עושי דברו כו'. הענין הוא דיש תורה שבכתב ושבעל פה. עושי דברו תורה שבעל פה. לשמוע בקול דברו (שם) תורה שבכתב. וביאור הענין דבני ישראל נוסף להם התורה על המלאכים. אבל ענין המלאך להיות עושה רצון בוראו מעצמו. וזה היה עבודת בני ישראל מקודם. דכתיב (שמות יט, ח) כל אשר דבר ה' נעשה. והיינו שבני ישראל בעצמותם יכולין לכוון דעת הבורא יתברך בלי שום ציווי. והוא תורה שבעל פה. ולכן בלוחות ראשונות היה תורה שבעל פה קודם שבכתב וזה הקדמת נעשה לנשמע. אך אחר החטא צריכין לעורר הכל בכח התורה. ולכן משה רבינו ע"ה כתיב בו (ויקרא א, א) ויקרא לשון שמלאכי השרת משתמשין⁴. והוא דביקות מצד עצמותו קודם הדיבור והציווי. והוא הקדמת נעשה כנ"ל. והבן כל זה מאוד:

[תר"מ]

ב"ה ויקרא. החודש. בקיצור:

במדרש¹ עושי דברו לשמוע כו' (תהלים קג, ב). הפשוט שעל ידי מעשה המשכן זכו לשמוע קול דברו (שם). ומשה רבינו ע"ה גמר עשיות המשכן שלא היו יכולין להקימו². לכן ויקרא אל משה (ויקרא א, א)³. וביאור הענין דבמשכן (שמות לו, א) ובשבת כתיב (שם לה, א) אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות שנקראו עשיה והיינו עושי

² שמו"ר לב, א.

³ ויק"ר א, א.

⁴ ויק"ר א, יג.

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² שמו"ר נב, ד.

³ ויק"ר א, ז, עיין שנת תרל"ז הערה 6.

⁴ סנהדרין ח ע"א.

⁵ ויקהל תר"מ ד"ה 'בפסוק'.

⁶ ר"ה פ"א מ"א; עיין ר"ה ג ע"א.

⁷ ספרא, ברייתא דרבי ישמעאל.

⁸ ויק"ר א, ד, עיין שנת תרל"ח הערה 7.

⁹ ברכות לב ע"א; שמו"ר מב, ב.

¹⁰ יצא ואמור להם דברי כבושים, בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים, מן המרגלים ואילך, לא נתיחד הדבור עם משה, שנאמר זיהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות זידבר ה' אלי לאמר, אלי היה הדיבור (רש"י ויקרא א, א ד"ה 'לאמר').

¹¹ אולי צ"ל 'התרוממות'.

[תרמ"א]

הנבואה עתה היה צריך להיות באמצעות בני ישראל. וכל זמן שבני ישראל לא נתקנו כראוי. לא היה יכול להיות. ומזה נוכל ללמוד צדקת רועה נאמן של ישראל. שהגם שנאמר לו (שם לב, י) ואעשה אותך לגוי גדול. עם כל זה לא רצה לפרוש עצמו מכלל ישראל. ומעיד עליו הכתוב ולא יכול לבוא כו'. כפי מה שפרשנו שכל זמן שהרגיש שלא נתקנו כל בני ישראל לא יכול כו'. וכמו שכתוב על זה במדרש⁷ מכאן תלמיד חכם שאין בו דיעה נבילה טובה ה'ימנו כו'. ואחר כך כתיב (ויקרא א, א) ויקרא. שזכו בני ישראל להתקרב על ידי משה רבינו ע"ה. דקריאה לשון דביקות⁸. ונאמר באותו יום השמיני (שם ט, א) קרא משה לאהרן ולבניו ולוקני ישראל. הוא כנ"ל שנעשה תיקון והתכללות בני ישראל זה בזה עד משה רבינו ע"ה שנקרא ויקרא אליו. וכענין (ישעיה ג, א) וקרא זה אל זה כו'.

[תרמ"ב]

ויקרא אל משה (ויקרא א, א) לכל דברות כו' קדמה קריאה לשון חיבה¹ כמו שכתוב במדרש² מלאכיו גבורי כח (תהלים קג, ב) הנביאים נקראו מלאכים כו' פניו בוערות כלפידים כו'. שקודם הנבואה משתנה באמת לבחינת מלאך. כי השליחות להמעשה גדול מאוד מגוף המעשה. לכן מלאכיו לא כל מלאכיו שאינם יכולין לעמוד בתפקידיו של הקב"ה³. פירוש אף שבפועל מקיימין כל בני ישראל המצות.

במדרש¹ גבורי כח עושי דברו כו' (תהלים קג, ב). כי היה ראוי בקבלת התורה להיות כל עם ה' נביאים כמו שכתוב לעתיד (יואל ג, א) ונבאו בניכם ובנותיכם. אכן בני ישראל אמרו² אם יוספים כו'. וכמו שכתוב³ ככל אשר שאלת כו'. כי מזליהו חזו שלא ישארו כולם במדריגה זו. ונתקן אחר כך על ידי התכללות במדריגות כהנים לויים ישראלים ומשה רבינו ע"ה על כולם. וזהו שכתוב במדרש⁴ בנוהג שבעולם כו' משא שאין ס' רבוא יכולין כו'. והענין הוא להוכיח כי היה דבורו עם משה רבינו ע"ה בכח כל בני ישראל. כמו שכתוב⁵ בשבילכם הוא נדבר עמי. ולכך אמר להם דברי כבושין אלו. שלא יעלה על דעתם חס ושלום כי נתרחקו הם. רק שכח הנבואה אליו על ידם הוא. וכמו שכתוב (קהלת ז, כח) אדם אחד מאלף כו' שבא מכח האלף [אפשר פירוש זה שמעתי מפי מו"ז זלה"ה]. ולכן נחלקו בב' מדריגות. עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהלים קג, ב). שיש עוסקי תורה ושזוכין לשמוע קול דברו. ויש עוסקים במצות ומעשים טובים. וכמו שכתוב⁶ בשומרי שביעית הכתוב מדבר. שהם אנשים פשוטים שבישראל ועל ידיהם מתעלין גם הצדיקים וזוכין על ידי זה לשמוע בקול דברו. וכתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא כו' הגם דכתיב (שם כד, יח) ויבוא משה בתוך הענן כו'. אכן נפרש שזאת

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² "ועתה למה נמות כי תאבלנו האש הגדלה הזאת אם יספים אנחנו לשמע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו" (דברים ה, כב).

³ "ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך בחרב ביום הקהלה לאמר לא אספ לשמע את קול ה' אלקי ואת האש הגדלה הזאת לא אראה עוד ולא אמות, ויאמר ה' אלי הטיבו אשר דברו, נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו" (דברים יח, טז-יח).

⁴ ויק"ר א, ד, עיין שנת תרל"ח הערה 7.

⁵ רש"י ויקרא א, א ד"ה 'לאמר', עיין שנת תר"מ הערה 10.

⁶ ויק"ר א, א.

⁷ ויק"ר א, טו.

⁸ רש"י ויקרא א, א ד"ה 'ויקרא אל משה' עפ"י בר"ר נב, ה.

¹ רש"י ויקרא א, א ד"ה 'ויקרא'.

² "נקראו הנביאים מלאכים הודא הוא דכתיב 'וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים וגו'" וכי מלאך ה' היה והלא משה היה ולמה קורא אותו מלאך אלא מכאן שהנביאים נקראים מלאכים ודכותיה 'ועל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים' וכי מלאך היה והלא פנחס היה ולמה קורא אותו מלאך אלא א"ר סימון פנחס בשעה שהיתה רוח הקודש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים, ורבנן אמרי אשתו של מנחם מזה היתה אומרת לו 'הנה איש אלקים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלקים', כסבורה בו שהוא נביא ואינו אלא מלאך" (ויק"ר א, א).

³ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

ניחוח ובמנחה ריח ניחוח ללמדך אחד המרבה כו'. ובוודאי אין הכוונה על הפרש שיווי של הקרבן. דכך לי דינר כך לי מאה מנה כלפי שמיא. ומאי קא משמע לן בזה. אכן באמת כוונתם גם על הממעט שאין לו דעת להעלות קרבן חשוב. כי בוודאי גדלה מעלת העולה על המנחה. שהוא העלאת החי וזה העלאת הצומח. אף על פי כן מי שמכיר את מקומו בוחר במעט אשר יהיה באמת. מלקפוץ למעלה ממדריגתו. כמו שכתוב במדרש¹⁰ בפסוק (קהלת ד, ו) טוב מלא כף נחת כו'. וכן כתב הט"ז באורח חיים¹¹ שהמעט לשם שמים. היינו שאינו רוצה להרבות. על ידי שמבין שיעשה יותר בטוב. וזה המעט. וזה הרצון אמת חשוב לפניו יותר כאלו הקריב נפשו שהוא מדבר למעלה ממדריגת החי כנ"ל:

[תרמ"ג]

בשם מו"ז ז"ל על המאמר בתנא דבי אליהו¹ ובמדרש² כל האומר פסוק (ויקרא א, יא) ושחט כו' צפונה לפני ה' הקב"ה זוכר לו עקידת יצחק דכתיב (שם ב) כי יקריב מכם כו' מן הבהמה כו' הבקר כו'. הענין הוא כי צריך להיות הרצון למסור נפשו לה'. רק ה' יתברך נותן להיות הבהמה תמורת האדם. וזה פעל יצחק אבינו במה שנעקד. והקב"ה קיבל שה חלופו. נמצא עיקר הקרבן הוא מן האדם עכ"ד ז"ל. וזה ענין הסמיכה בכל כחור³. דבמחשבה ורצון הוא מוסר נפשו. רק שצריך להיות פעולה במעשה גם כן. וזה נעשה על ידי הבעלי חיים. אבל הפנימיות יש גם עתה. לכן תפלות נגד תמידין

אבל לקבל הציווי ופקודת ה' הוא רק הנביא שנקרא מלאך ה' כמו שכתוב (תהלים פט, ב) הרימותי בחור מעם. כי הצדיקים הם התרומה שבחור ה' יתברך לחלקו. ובכח הצדיקים נשאר קדושה לכל בני ישראל. ומעין זה נמצא קצת בכל איש ישראל בפרט. כפי מה שמכין עצמו לקיים מצות ה'. וזה ענין ברכת המצות עובר לעשייתן⁴. שכח הברכה למעלה מגוף המצוה בחינת דביקות וקריאה כנ"ל:

במדרש⁵ תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה כו' שהרי משה רבינו ע"ה רבן של כל הנביאים לא רצה לכנוס בלי קריאה. ולכאורה קשה הא כתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא כו'. אך בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו⁶. ולפי עניויות אותו צדיק נאמר ולא יכול. והאמת כפי מה שמתקרב האדם אל הקדוש ברוך הוא וברוך שמו. ממילא נופל עליו בושה והכנעה. ולפי רוממות של משה רבינו ע"ה כך היה ענותנותו. וזהו העדות על מדריגה גדולה שלו. ודרשו חז"ל⁷ אדם ובהמה שערוימין בדעת כאדם ומשימין עצמן כמו בהמה. נמצא שזה עיקר הדעת להבין איך לעשות עצמו כבהמה. ולא כל אדם זוכה לבחינת עונה באמת. רק לבטל עצמו אל החכמים. והחכמים אשר להם הדעת הם משימין עצמן כבהמה להבורא יתברך שמו כמו שכתוב (תהלים עג, כב) בהמות הייתי עמך. שכפי הדביקות כך נמצאת ההכנעה. וזהו שכתוב ולא יכול משה לבוא. ואז ויקרא אליו כו' (ויקרא א, א):

ונפש כי תקריב קרבן מנחה (ויקרא ב, א) מי דרכו להתנדב מנחה עני מעלה הכתוב כאילו הקריב נפשו⁸. וכן במשנה⁹. נאמר בעולת בהמה ריח ניחוח ובעוף ריח

¹⁰ ויק"ר ג, א ; קה"ר ד, א.

¹¹ ט"ז ארו"ח א, ג.

¹ תנא דבי אליהו רבה, ו.

² ויק"ר ב, יא, עיין שנת תרל"א הערה 13.

³ זבחים לג ע"א.

⁴ פסחים ז ע"ב.

⁵ ויק"ר א, טו.

⁶ מכות י ע"ב.

⁷ חולין ה ע"ב.

⁸ מנחות קד ע"ב.

⁹ מנחות פ"ג מ"א.

יתברך. וזה ענין ברכת המצות עובר לעשייתן. כמו שקדמה קריאה לכל דיברות ולכל אמירות כו'. וזה שאמר המדרש⁶ תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו. פירוש כי כל כח החכם שהוא כלי שיכול לקבל חיות אלקות בכח נשמתו. והוא על ידי הביטול. אבל כשאין בו הדביקות אל השורש וחסר חיות שלו כי בחלק זה התחתון אינו יכול לעמוד. אם כן הוא כנבילה שחסר בו החיות. והנה קודם החטא היו בני ישראל מוכנים להיות מלאכים ממש. כמו שכתוב (תהלים פב, ו) אמרתי אלהים אתם כו'.⁷ ואחר החטא היה התיקון על ידי הקרבנות. דכתיב (שם סה, ה) תבחר ותקרב. ובני ישראל מקודם נבחרו. אחר כך נתקברו אחר החטא בכח התשובה. וזה ענין הקרבנות. וחודש ניסן הזה מיוחד לב' המדריות. שבו היתה הבחירה הראשונה במצוה ראשונה שנצטוו בו.⁸ ואחר כך היה בו הקמת המשכן.⁹ ביום השמיני (ויקרא ט, א). קרב אל המזבח כו' (שם, ז) שהוא בחינת ותקרב. ואפשר לפרש בזה מה שכתוב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא. הגם כי עלה בענן להר. אך עתה היו בני ישראל בבחינת בעלי תשובה. ובמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד¹⁰:

[תרמ"ה]

מפרשת ויקרא בקיצור

במדרש¹ גבורי כח כו'. דכתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא. הגם כי כחו של משה רבינו ע"ה מאוד נעלה. מכל מקום אמרו² בשבילכם הוא נדבר עמי.

תיקונם⁴ דכתיב (הושע יד, ג) ונשלמה פרים שפתינו. שהדיבור יהיה כמעשה להצטרף עם המסירות נפש במחשבה. דכתיב (שמואל א, טו) ואשפוך את נפשי לפני ה'. שעיקר התפלה צריך להיות במסירות נפש לה'. כי התמידין היו קרבן צבור. ולכן היו אנשי מעמד בעבור כל ישראל⁵. לקיים מסירת נפש כי יקריב מכם (ויקרא א, ב) כנ"ל. על כן צריכין להיות מוכן לזה הקרבן מאתנו ממש. ואז היה הקב"ה בונה ביתו לקבל הקרבן כנ"ל. ואז אחר החטא היו בני ישראל באמת מוכנים למסור נפשם לה'. וניתן להם העצה כמעשה על ידי הקרבן כנ"ל. וביאר מו"ז ז"ל כנ"ל פירוש צפונה לפני ה' היינו המחשבה ורצון שהוא עיקר הקרבן מן האדם עצמו לפני ה' הבוחן לבות:

[תרמ"ד]

במדרש¹ (תהלים קג, ב) ברכו ה' מלאכיו ולא כל מלאכיו. תחתונים שאינם יכולין לעמוד בתפקידיו של הקב"ה כתיב מלאכיו ולא כל מלאכיו כו' ע"ש כל המאמר. פירוש אינם יכולין לעמוד מצד עצמם רק בעזר ה' יתברך כדכתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא כו'. אך על ידי הקריאה שהיא החיבה² ודביקות והתקשרות בכח נשמתו. שהוא החלק שבעליונים. דהאדם כלול מעליונים ותחתונים³. ובכח זה יכולין לעמוד. לכן היה הקריאה משה משה⁴. שהוא ב' החלקים. שיש לכל צדיק למעלה ולמטה כמו שכתוב בזוהר הקדוש פרשת נח⁵. וכמו כן ללמד לכל בני ישראל שכל קיום המצוה צריך להיות מקודם התעוררות דביקות בה'

⁴ ברכות כו ע"ב.

⁵ תענית כו ע"א.

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² רש"י ויקרא א, א ד"ה ויקרא'.

³ עיין בר"ר יב, ח.

⁴ ספרא ויקרא א, א ; שמו"ר יב, ו.

⁵ זוהר ח"א, נט ע"ב-ס ע"א – תוספתא.

⁶ ויק"ר א, טו.

⁷ שמו"ר לב, א.

⁸ עיין שמות יב, ב-ג; חזקוני שם ד"ה 'בעשור לחודש'.

⁹ "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן" (שמות מ, יז).

¹⁰ ברכות לד ע"ב.

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² רש"י ויקרא א, א ד"ה 'לאמר', עיין שנת תר"מ הערה 10.

ולכך היה קריאה לאור יום. שיש זמנים שיש בהם התנוצצות מאור הגנוז. וככל הדברים אלה היה גם כן בתורה. בעת קבלת התורה היה בהתגלות. אחר כך שנעשה קלקול על ידי החטא היה צריך הבדלה על ידי המשכן ובית המקדש. דכתיב (שמות כה, כב) ונועדתי לך שם כו'. הרי שכל המשכן נעשה להיות כלי לשמוע דבר ה'. וזהו שכתוב (תהלים קג, כ) עושי דברו לשמוע כו' כמו שכתבנו במקום אחר באורך⁵. דבעת קבלת התורה היו ראויין כל בני ישראל להיות נביאי ה'. וכן אור התורה מתגלה תמיד כמו שאמרו חז"ל⁶ בת קול יוצאת כו'. רק שאין יכולין לשמוע. ובמשכן ובית המקדש היה לישראל דעת והתקשרות לקבל הדברים. שעל ידי מקום הקודש נבדלו בני ישראל מתערובות הרשעים שנמצא בעולם. וזהו שכתוב ויקרא אל משה כמו שכתוב לאור יום. שנבואות משה רבינו ע"ה היה ביום. ולחשך כו' לילה (בראשית א, ה) כמו שנמצא בבלעם ויקרא כו' (במדבר כג, ד) ובלילה⁷. וזה ההבדל שנעשה כמו שכתבו חז"ל⁸ ויקרא בלשון חיבה כו'. וזה הדעת שכתוב (שמות כה, כב) ונועדתי שמה כו'. דאיתא⁹ אם אין דעת הבדלה מנין. כי חכמה הוא בהתגלות כמו שהיה מקודם החטא בפרהסיא. ודעת הוא החכמה הצפונה. ועל זה כתיב (תהלים לא, כ) מה רב טובך כו'. וזהו שכתוב ויקרא כו'. וזהו שכתוב במדרש¹⁰ תלמיד חכם שאין בו דעת כו'. כי בעולם הזה צריכין לשמור החכמה בדרך הסתר כנ"ל:

פרשנו³ כי מדריגת בני ישראל עתה היו בעלי תשובות. ובדרך ושביל הזה שהיו בני ישראל מוכנים דיבר עמו. וזה הדרך הוא שצריך קריאה והתקרבות. ויש לומר פירוש הפסוק (שם) כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא. שהם ב' מדריגות של צדיק גמור ושל בעל תשובה. ובני ישראל תיקנו ב' הדרכים. תבחר ותקרב כמו שכתבנו במקום אחר³ ואז הם בחילא סגי יתיר⁴. שכן עליו הוא מדריגה הבאה בעזר עליון. וכן פרשנו הטעם שחטאת מתן דמו על הקרנות. ועולה למטה⁵. משום שבעלי תשובה הוא בחוזק ובמדריגה למעלה מצדיק גמור:

[תרמ"ו]

במדרש' עליונים שיכולין לעמוד בתפקידיו של הקב"ה כו' כל כו'. דכתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא. הגם כי היה בהר ארבעים יום ולילה ג' פעמים². הרי שעליונים יכולין לעמוד ולא תחתונים. ובוודאי נשמת בני ישראל למעלה המה גבוהים ממלאכים. אבל כשנשתלחו למטה אינם יכולין לעמוד רק על ידי קריאה וסייעתא דשמיא. והטעם שאין הקדושה יכולה להתגלות בעולם הזה רק על ידי הסתר. ובמדרש תנחומא³ כתיב הכא (ויקרא א, א) ויקרא וכתיב התם (בראשית א, ה) ויקרא לאור יום אין אור אלא תורה כו' ע"ש. והענין הוא דהאור שברא הקב"ה היה מאיר כו' וראה שאין כדאי כו' וגנוז כו'⁴. והיינו שהבדיל בין תערובות אור וחושך.

³ תרמ"ד ד"ה 'במדרש'.

⁴ זוהר ח"א, קכט ע"ב.

⁵ רמב"ם מעשה הקורבנות פ"ה ה"ו-ז.

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² סדר עולם רבה פ"ו; תנחומא כי תשא, לא.

³ "ויקרא אלקים לאור יום" ואין אור אלא תורה שנאמר 'כי נר מצוה ותורה אור', ומשה שבה כל התורה שנאמר 'עלית למרום שבית שבי', א"ל הקב"ה למשה בעולם הזה עשיתך ראש על כל ישראל ולעולם הבא כשיבואו הצדיקים לטל

שכרם אתה בא בראש כולם שנאמר 'ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל'" (תנחומא ויקרא, ד).

⁴ בר"ר יב, ו; חגיגה יב ע"א.

⁵ תרמ"א ד"ה 'במדרש גבורי כח'.

⁶ "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה" (אבות פ"ו מ"ב).

⁷ בר"ר נב, ז.

⁸ ספרא ויקרא א, א.

⁹ ירושלמי ברכות, פ"ה ה"ב.

¹⁰ ויק"ר א, טו.

מלאך ושליח לעשות רצון אביו שבשמים² וכשעושה המצוה נקרא מלאך אך העליונים הם לעולם דביקים בשליחות הזה. ותחתונים יש בהם גשמיות וחלק גופני. ובאמת הצדיקים שכוּבשין את יצרם ונקראים גבורי כח כמו שכתוב³ איזהו גבור הכובש. כי הכח הוא הנשמה כמו שכתוב בזהר הקדוש⁴ בפסוק (קהלת ט, י) אשר תמצא ירך לעשות בכחך זו הנשמה ע"ש. ואותן שמכניעים החומר והגשמיות שבגוף אל כח הנפש והנשמה. הם מלאכים ממש:

במדרש⁵ תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו שהרי משה רבינו ע"ה לא נכנס עד שקראו בו. וקשה דהא כתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא. אכן נראה שהוא כענין שכתוב⁶ בדרך שאדם רוצה לילך. ועל ידי שמשוה רבינו ע"ה היה עניו מאוד לכן לא היה יכול באמת לבוא. וזהו עצמו ענין הדעת שיהיה נמשך אחר החכמה. שכשהבין שצריך להיות עניו נשתנה עצמו ומהותו עד שלא יכול לבוא. ותלמיד חכם שלומד ואינו נמשך במעשה אחר החכמה נבלה טובה ממנו כנ"ל:

במדרש⁷ ונפש כי תחטא (ויקרא ה, א) ע"ש המשל למלך שהושיב ב' שומרין בפרדס אחד סומא ואחד חיגר בו. להבין דברי חכמים וחידותם דקשה מה שמירה הוא בפיסח וסומא. ונראה שהרמז על אדם הראשון שקודם החטא לא היתה

בפסוק¹¹ ונפש כי תחטא בו. ובמדרש¹² והוא עד בו' ואתם עדי בו' (ישעיה מג, יב) אתה הראת לדעת בו' (דברים ה, לה). דהנה בני ישראל הוצרכו כפרה על השוגג מה שלא היה כן בכן נח¹³. והטעם כי בני ישראל נבראו להעיד על הבורא יתברך. ואינם יכולים לברר העדות כשיש איזה פגם בהם. ועיין באור החיים¹⁴ כי החטא אפילו בשוגג עושה פגם בנפש. וזה פירוש נפש כי תחטא ע"ש. ולכן אינו יכול לעשות שליחות בו'. ואם לא יגיד ונשא עונו כי כל הבריאה על זה היתה. ונקרא עון לשון מזיד אף שבא על ידי השוגג. ולכן צריכין לשוב על השוגג כדי שיהיו כשירין לעדות הנ"ל. ואיתא בגמרא¹⁵ האומר ויכולו בשבת מלאכים מלוין אותו ואומרים לו וסר עונך וחתאתך תכופר (ישעיה ג, ז). וכתב בשלטי הגבורים¹⁶ הטעם כי אם אינו אומר ויכולו עובר בלא יגיד ונשא עונו¹¹ ע"ש פרק כל כתבי. ולפי מה שכתבנו אתי שפיר טפי שהוא סימן שנתכפרו לו החטאים על ידי שזכה לזה העדות של שבת שהוא תכלית בריאת האדם. ולכן השבת מעיד¹⁷ על בני ישראל בזה עצמו שהם מעידין על הבורא יתברך כנ"ל:

[תרמ"ז-תרמ"ח]

במדרש¹ גבורי כח בו' (תהלים קג, ב) תחתונים שאינם יכולין לעמוד בתפקידיו כתיב (שם) מלאכיו ולא כל מלאכיו. פירוש כי כל איש ישראל הוא

¹¹ ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו" (ויקרא ה, א).

¹² "והוא עד" אלו ישראל ואתם עדי נאום ה' ואני אל', או ראה' אתה הראת לדעת', או ידע' וידעת היום', אם לא יגיד ונשא עונו', אם לא תגידו אלהותי לאומות העולם הרי אני פורע מכם אימתי וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות" (ויקרא ג, ה).

¹³ רמב"ם מלכים, פ"י ה"א.

¹⁴ אור החיים ויקרא ה, א ד"ה 'כי תחטא'; ע"ע ויקרא ה, ב ד"ה 'דבר אל בני ישראל'.

¹⁵ שבת קט ע"ב.

¹⁶ שלטי גיבורים שבת מד ע"ב מדפי הרי"ף, א.

¹⁷ תוספות חגיגה ג ע"ב ד"ה 'מי כעמך'.

¹ ויק"ר א, א, עיין שנת תרל"א הערה 1.

² עיין תנחומא בא, ב; ע"ע שבת תשובה תרנ"א ד"ה 'קחו עמכם'.

³ אבות פ"ד מ"א.

⁴ "כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה' האי קרא אית לאסתכלא ביה' כל אשר תמצא ירך לעשות' וכי הותרה רצועה למעבד בר נש כל מה דיכיל אלא לעשות בכחך כתיב מאי בכחך דא נשמתיה דב"נ דאידי חילא דב"נ למזכי בה לעלמא דין ולעלמא דאתי" (זהר ח"א, קצו ע"ב).

⁵ ויק"ר א, טו.

⁶ מכות י ע"ב.

⁷ "מכאן אתה למד שכל החוטא בשגגה נקרא חוטא, שנו

החיות אומרות שירה בכנף אחד ושבת אין להם עוד כנף אומר הקב"ה יש לי כנף אחד בארץ הוא כנסת ישראל ע"ש בתוספות סנהדרין ל"ז¹³. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל מה ענין שירה בכנף לחיות הקודש. רק שעל ידי השירה מתעלין כמו העוף בכנפיו. וכן כתב האר"י ז"ל¹⁴ שכל עליה על ידי שירה ע"ש. אם כן בני ישראל בשבת יש להם עליה בכח העדות. והוא למעלה מצבא מרום. כי שבת הוא מעין עולם הבא¹⁵. ולעתיד כתיב (במדבר כג, כג) כעת יאמר ליעקב כו' מה פעל אל. שיהיה מחיצתן לפנים ממלאכי השרת¹⁶:

[תרמ"ט]

בפסוק (ויקרא א, א) ויקרא כו' לאמר. דרשו חז"ל¹ דברי כבושין בשבילכם הוא נדבר עמי. דכתיב (שמות מ, לה) ולא יכול משה לבוא. פרשנו² כבר על ידי שהיה ענין המשכן והקרבנות בחינת בעלי תשובה. ולכן בכל הני מילי דנתקשה משה רבינו ע"ה³ היה מצד שהיה בחינת צדיק גמור. ואלה התיקונים היו בבחינת בעלי תשובה כמאמר חז"ל⁴ במקום שבעלי תשובה עומדין כו'. וגם מחצית השקל שהיה לכפר

הרגשה לנשמה בהנאת⁸ הגופניות. רק אחר החטא כתיב (בראשית ג, ז) ותפקחנה עיני שניהם כו' בטפשין דהאי עלמא⁹. אם כן מקודם היה נפש טהורה ולא ראה בהבלי עולם. וממילא היה הגוף כמו חיגר. כי כל מעשה עולם הזה לא עשו פגם בנפשו. רק על ידי החטא נתערבו הנפש והגוף. ומזה בא כל הקלקולים. אכן כתיב (ויקרא ה, א) אם לא יגיד ונשא עונו כו'. מכלל שיש תקנה בהגדה כמו שכתבנו במקום אחר¹⁰ בענין השומר שבת אפילו עובד עבודה זרה מוחלין לו¹¹. כי עתה צריך הנפש להעלות ולתקן גם הגוף וכל הגשמיות כמו שיהיה לעתיד התיקון בשלימות. וכמו שכתוב במדרש כי העונש הוא בשיתוף הנפש עם הגוף. כמו שהיה החטא. ממילא מדה טובה מרובה השכר הוא גם כן בשיתוף הנפש עם הגוף. ובאמת הנשמה היא חלק אלקי ממעל וכל מה שהנשמה מרגשת צריכה להעלותה עמה. וזהו שכתוב (שם) ראה כו' ידע. צריך להגיד ולהמשיך. ושבת סהודתא איקרי¹². לכן יש בו מצות עונג הגוף גם כן¹¹ ואיתא בפסוק (ישעיה כד, טז) מכנף הארץ זמירות שמענו. כי כתיב (שם, א) שש כנפים ובכל יום

רבותינו שגגת תלמוד עולה זדון, לפיכך כתיב 'נפש כי תחטא' לפי שהיא מלמעלה ולא כתיב אדם, לעתיד לבוא מביא הקב"ה את הנפש ואומר לה למה עברת על כל המצות, והיא אומרת הגוף עבר על כל המצות מיציאתי ממנו שמא חטאתי, חוזר ואומר לגוף למה חטאת, אומר לו הנפש היא החוטאת משיצאתה ממני שמא חטאתי, מה הקב"ה עושה מביאם שניהם ודנן כאחת משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו פרסד והיה בתוכו ענבים ותאנים ורמונים בכריות, אמר המלך אם מושיב אני בן אדם רואה ומהלך לשמרו הוא אוכל לעצמו את הבכריות, מה עשה הושיב בו שנים שומרים אחד סומא ואחד פסח, שמרו הפרסד, והיו יושבים והם מריחים הבכריות, אמר החגר לסומא בכריות נאות אני רואה בפרסד בא והרכיבני נביא ונאכלם, הרכיב חגר על סומא הביאן ואכלו שניהם, לימים בא המלך בקש את הבכריות לא מצאן, אמר לחגר מי אכלן, אמר לו כלום יש לי רגלים, אמר לסומא אתה אכלת אותם, אמר לו כלום יש לי עינים, הרכיב המלך את החגר על הסומא, אמר להם כענין שגבתם את הבכריות ואכלתם שניכם כך אני דן אתכם, ואף הקב"ה כך עושה מביא את הנשמה וחורקה בגוף שנאמר יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו" (תנחומא ויקרא, ו).

⁸ אולי צ"ל 'בהנאות'.

⁹ עיין זוהר ח"א, לו ע"ב; ח"ג, רסא ע"ב.

¹⁰ כי תשא תרל"ז ד"ה 'בפסוק'.

¹¹ שבת קיח ע"ב.

¹² זוהר ח"ב, צ ע"א.

¹³ תוספות סנהדרין לו ע"ב ד"ה 'מכנף הארץ'.

¹⁴ עיין לקוטי תורה ואתחנן, טעמי המצוות ד"ה 'ענין פרק שירה'; ע"ע חסד לאברהם, א, ז; שם ט.

¹⁵ ברכות נו ע"ב.

¹⁶ "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל' ראתה עינו את ישראל יושבין לפני הקב"ה כתלמיד לפני רבו לע"ל ושואלין ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה וכה"א 'כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה לאכל לשבעה ולמכסה עתיק' ואומר ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך' ומלאכי השרת רואין אותן ושואלין אותן מה הורה לכם הקב"ה לפי שאינן יכולין ליכנס במחיצתן שנא' 'כעת יאמר ליעקב וגו' (במ"ר ב, כ).

¹ רש"י ויקרא א, א ד"ה 'לאמר', עיין שנת תר"מ הערה 10.

² תרמ"ד ד"ה 'במדבר'.

³ במ"ר טו, ד; שמו"ר טו, כה; פסיקתא רבתי טו, כא.

⁴ ברכות לד ע"ב.